

dr hab. Marek Motyka, prof. UEK
Katedra Psychologii i Dydaktyki
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Joanny Burzyńskiej pt. Ocena wykorzystania mediów społecznościowych w
rozpowszechnianiu informacji o zdrowiu i chorobie

Ludzka społeczność nie może funkcjonować bez komunikowania się. Ta stosunkowo banalna prawda nabiera szczególnego znaczenia w życiu współczesnego człowieka, którego świat podlega stopniowej globalizacji, stając się coraz bardziej zależny od współczesnych mediów odgrywających podstawową rolę w kreowaniu tego świata. Wpływ mediów elektronicznych, a zwłaszcza Internetu nabiera coraz większego znaczenia w różnych aspektach ludzkiego życia, w tym także w aspekcie zdrowia publicznego.

Należy podkreślić, że niezwykle ważne jest aby media stanowiące istotne narzędzie kształtowania ludzkiej świadomości, w tym świadomości zdrowotnej, nie uległy wyobcowaniu, lecz były narzędziem kontrolowanym przez człowieka i służącym jego zdrowiu. Dlatego palącą potrzebą jest zarówno głęboka, teoretyczna refleksja nad możliwościami i zagrożeniami jakie stwarza Internet, jak też podejmowanie przemyślanych badań na temat aktywności, które się w nim odbywają.

Szczególnie interesującym wątkiem wydaje się temat edukacji zdrowotnej mającej lub mogącej mieć miejsce, dzięki pośrednictwu interaktywnych portali Internetowych i mediów społecznościowych działających w Internecie.

Recenzowana praca dostarcza ważnych informacji dotyczących tego tematu, a jednocześnie wykracza daleko poza ten temat. Można ją potraktować jako ważną i co należy podkreślić, odważną próbę świadomej refleksji nad charakterystycznymi cechami współczesnego świata elektronicznych mediów, a co więcej nad możliwościami wykorzystania ich w opiece nad zdrowiem współczesnego człowieka, powiązaną z dobrze zaplanowanymi, szerokimi badaniami wykonanymi przez Autorkę pracy w tym obszarze.

Dysertacja ma obszerny charakter i składa się (nie licząc spisu treści oraz obszernego i aktualnego piśmiennictwa oraz znajdujących się w aneksie załączników) ze wstępu i 7 rozdziałów, liczących w sumie 332 strony.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Interdyscyplinarna natura informacji o zdrowiu i chorobie” liczy nieco ponad 8 stron i poświęcony jest rzeczowemu omówieniu znaczenia terminu „informacja zdrowotna” oraz omówieniu szeregu związanych z nim zjawisk występujących we współczesnej przestrzeni medialnej.

Rozdział drugi zatytułowany „Zdrowie w erze technologicznej rewolucji” liczy aż 113 stron i podzielony jest na dwa obszerne podrozdziały: „Internet – historia rozwoju globalnej sieci” oraz „Media społecznościowe, czyli rewolucja Web 2.0”. Każdy z nich składa się z czterech kolejnych części uporządkowanych i powiązanych ze sobą w wyczerpujący i logiczny sposób.

W pierwszym podrozdziale tego fragmentu pracy Autorka zawarła wyczerpujące, a zarazem trafne i rzeczowe omówienie historii rozwoju Internetu, uzupełnione informacjami dotyczącymi rozwoju Internetu w Polsce oraz wnikliwą charakterystyką publicznych i niepublicznych źródeł informacji o zdrowiu zamieszczanych w Internecie, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Omówienie to, co należy podkreślić, ma zarówno rzeczowy jak i wysoce oryginalny charakter. Zawiera ponadto interesujące wyniki badań cytowanych w literaturze, na temat aktywności osób poszukujących w Internecie informacji zdrowotnych. Zwraca uwagę nie tylko poprawność przedstawienia prezentowanych w omawianym podrozdziale analiz i cytowanych wyników badań, ale też umiejętność Autorki wyciągania trafnych wniosków z prezentowanego materiału. Podobnie na podkreślenie zasługuje umiejętność prezentowania ich w jasny i klarowny sposób.

Wskazując na korzyści i możliwości jakich dostarcza Internet w kwestii dostępu do informacji zdrowotnych, Autorka nie traci z oczu związanych z nią zagrożeń w rodzaju otrzymywania nierzetelnych lub błędnych informacji oraz możliwości podejmowania działań nieuczciwych i niezgodnych z prawem.

W podrozdziale drugim Autorka omawia powstanie i rozwój mediów społecznościowych, czyniąc to w sposób kompetentny i dostarczający czytelnikowi nie tylko obiektywnych informacji, ale zachęcający do głębszej refleksji nad istotą i sensem omawianych zjawisk, budujących świadomość współczesnego człowieka. W podrozdziale tym zawarła również klasyfikację i opisy najbardziej popularnych mediów społecznościowych. W opisach tych Autorka w wyważony sposób wskazuje zarówno na korzyści jak i niebezpieczeństwa nieskrępowanego korzystania z nich, wykazując się dużą wiedzą merytoryczną dotyczącą

omawianych tematów, jak też wysokimi umiejętnościami krytycznej analizy prezentowanych danych.

Kolejny, trzeci rozdział zatytułowany jest „Zdrowotne kompetencje informacyjne” i liczy dziesięć i pół strony. Poświęcony jest on omówieniu kolejnych ważnych pojęć dla omawianego tematu, takich jak: kompetencje informacyjne, kompetencje informatyczne, kompetencje zdrowotne, a także kompetencje e-zdrowotne.

Podsumowując ocenę części teoretycznej recenzowanej rozprawy, należy stwierdzić, że ta część sama w sobie stanowi bardzo interesujące i wartościowe studium dotyczące roli Internetu i mediów społecznościowych w pozyskiwaniu i rozpowszechnianiu informacji o zdrowiu.

Rozdział czwarty rozpoczyna część badawczą pracy. Liczy on 25 stron i zatytułowany jest „Teoretyczne i metodologiczne założenia pracy”. W wyczerpujący i przekonujący sposób Autorka prezentuje w nim uzasadnienie podjęcia badań w omawianym obszarze oraz metodologię zastosowaną w pracy. Jak sformułowała to na stronie 145, głównym celem badań stała się ocena przydatności mediów społecznościowych w rozpowszechnianiu informacji o zdrowiu i chorobie uwzględniając kompetencje e-zdrowotne polskich użytkowników sieci www. W odniesieniu do tego celu Autorka sformułowała trzy problemy badawcze tj.:

1. Czy media społecznościowe są przydatnym narzędziem rozpowszechniania informacji o zdrowiu i chorobie?
2. Czy Skala P-eHEALS jest rzetelnym i trafnym narzędziem pomiaru postrzeganego poziomu kompetencji e-zdrowotnych?
3. Jak kształtują się kompetencje e-zdrowotne użytkowników mediów społecznościowych?

Problemy te wraz z listą pytań szczegółowych i towarzyszącymi im hipotezami można uznać za poprawne, choć wydaje się, że zastąpienie w 3 problemie badawczym (str. 147) nieco wieloznacznego sformułowania „Jak kształtują się kompetencje...” sformułowaniem „Jaki jest poziom kompetencji..” byłoby rozwiązaniem trafniejszym. W związku z tym, że badanie obejmowało dwa etapy oraz z powodu znacznej liczby szczegółowych pytań badawczych i towarzyszących im hipotez, fragment pracy poświęcony ich wymienianiu stał się dla czytelnika stosunkowo mało przejrzysty. Korzystne, zdaniem recenzenta, byłoby tu zrezygnowanie ze stosowanej, podwójnej numeracji przy hipotezach i dokładne trzymanie się tej samej numeracji, przy pytaniach badawczych i hipotezach, bez najdrobniejszych jej przesunięć. W pełni zgodna numeracja pomiędzy pytaniami a tworzonymi do nich hipotezami pozwoliłaby bowiem na lepszą czytelność wskazanego fragmentu.

W charakterystyce metod, technik i narzędzi badawczych Autorka stosuje niezbyt precyzyjne ich rozróżnienie, z którego nie wynika w sposób jasny co uważa za metodę, co za technikę, a co za konkretne narzędzie badawcze, tym bardziej, że do wymienionych pojęć dołącza jeszcze czwarte, tj. strategie badawcze (str. 149-156).

W podrozdziale dotyczącym organizacji i przebiegu badań Autorka szczegółowo prezentuje informacje dotyczące tego tematu. Na duże uznanie zasługuje przeprowadzenie badań w sposób dwuetapowy, co pozwoliło na dotarcie do głębszej warstwy badanych zjawisk. Warte podkreślenia jest także poprawne i wysoce profesjonalne postępowanie związane z dokonaną polską adaptacją standaryzowanego narzędzia do oceny e-kompetencji zdrowotnych, z którego korzystała Autorka w badaniach.

Pozytywnie oceniam również procedurę doboru grupy badanej jak również dokładną jej charakterystykę. Wydaje się jednak, że zastanawiająca dysproporcja pomiędzy liczbą badanych kobiet i liczbą mężczyzn, którzy weszli ostatecznie do grupy badanej wymaga komentarza, którego tu zabrakło. Dotyczy to również kwestii uwzględnienia tego faktu w Dyskusji.

Kolejny rozdział piąty zatytułowany „Wyniki badań własnych” jest bardzo obszerny bo liczy 139 stron i podzielony jest zasadniczo na trzy podrozdziały zatytułowane kolejno: „Etap I – monitoring mediów społecznościowych – wyniki Brand24”, „Etap I – jakościowa analiza treści mediów społecznościowych – wyniki QDA Miner” oraz „Etap II – wyniki badań właściwych”. Każdy z nich również liczy po kilka mniejszych podrozdziałów.

Wprawdzie ogólna struktura omawianego rozdziału jest uporządkowana i logiczna, to jednak czytelność zawartych w nich informacji w odniesieniu do postawionych problemów i licznych pytań badawczych jest nieco utrudniona. Wydaje się, że bardziej korzystne byłoby pogrupowanie referowanego materiału z wykorzystaniem podtytułów nawiązujących w sposób bezpośredni do problemów badawczych i wynikających z nich pytań badawczych. Niemniej jednak należy zauważyć, że wyniki badań wstępnych (I etap badań) kończą się syntetycznymi podsumowaniami zawierającymi odpowiedź na kolejne pytania badawcze stanowiące uszczegółowienie pierwszego problemu badawczego.

Za bardzo interesujące należy uznać wyniki jakościowej analizy treści mediów społecznościowych. Należy podkreślić, że analiza ta przeprowadzona została przez Autorkę w sposób wysoce kompetentny i zobiektywizowany, co jest szczególnie ważne w materii, która zachęca do subiektywnych ocen i skojarzeń. Wyniki analizy prezentowanej w omawianym fragmencie pracy wskazują między innymi na dominującą aktywność internautów w obszarze dzielenia się informacjami zdrowotnymi, jak również na stosunkowo duże ich zainteresowanie

metodami medycyny alternatywnej, ćwiczeniami w zakresie aktywności fizycznej oraz opiniami o lekarzach, sposobami radzenia sobie z bólem, a także zbiorcami i apelami o pomoc.

Prezentując wyniki badań właściwych (II etap badań) Autorka przedstawia szczegółowe dane wraz z kolejnymi analizami dostarczającymi informacji pozwalających odpowiedzieć na kolejne pytania badawcze i weryfikację związanych z nimi hipotez. Rozdział ten ogólnie wskazuje na bardzo dobre przygotowanie i dobry warsztat badawczy Autorki, przy czym jak już wskazywałem wcześniej, czytelność prezentowanego materiału byłaby większa, gdyby Autorka w sposób bardziej zdyscyplinowany i wyodrębniony w osobnych podtytułach, trzymała się porządku pytań badawczych i hipotez sformułowanych w rozdziale poświęconym metodologii.

Rozdział szósty zatytułowany „Omówienie wyników i dyskusja” liczy 15 stron i stanowi podsumowanie badań połączone z krytycznym ich omówieniem oraz odniesieniem uzyskanych wyników do innych badań cytowanych w literaturze.

Rozdział siódmy zatytułowany „Wnioski” liczy dwie strony i zawiera najważniejsze oraz dobrze uporządkowane wnioski, logicznie wynikające z materiału zaprezentowanego w rozdziale szóstym. Brakuje nieco wniosków o bardziej refleksyjnym charakterze, wychodzących nieco dalej poza bezpośredni wynik przeprowadzonych badań.

Podsumowując uwagi zawarte w recenzji chciałbym stwierdzić, że praca ma charakter wysoce oryginalny i nowatorski, a zarazem wypełnia pewną lukę jaka zarysowuje się w polskim piśmiennictwie poświęconym edukacji zdrowotnej prowadzonej za pośrednictwem mediów elektronicznych, a co więcej wskazuje pośrednio na możliwości jakie otwierają się dzięki dobrze zaplanowanym działaniom edukacyjnym z mądrym wykorzystaniem tych narzędzi. Można przypisać jej duże wartości poznawcze oraz praktyczne, gdyż dostarcza obszernych informacji przydatnych dla wykorzystania zarówno w planowaniu zdrowotnych kampanii edukacyjnych jak i w systematycznych działaniach o charakterze edukacyjnym.

Pojawiające się, stosunkowo drobne uwagi krytyczne, mające bardziej formalny i kompozycyjny charakter, nie zmieniają wysokiej oceny całej pracy.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że rozprawa mgr Joanny Burzyńskiej spełnia warunki określone ustawą o stopniach i tytułach naukowych, i wnoszę do Wysockiej Rady Wydziału Medycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego, wnosząc ponadto o jej wyróżnienie.

Kraków, 10.08.2018r.

